

Wendelstavisan

N:o 52

Wendelas Vänner

Juni 2013

Wendela Hebbegymnasiet
Här skolas nya
Wendelors

Sverige världsbäst på litterära sällskap

Vet ni hur många litterära sällskap det finns i landet? Själv vet jag inte exakt men de flesta, inte mindre än 116 stycken, är medlemmar i DELS, som är de litterära sällskapens egen samverkansorganisation. Wendelas Vänner är en av dessa.

Därmed är Sverige världsmästare i genren Litterära sällskap. En titel att vara stolt över, tycker jag. Bellmans

Minne är det äldsta, det bildades redan 1899. Det yngsta är Alfild Agrell-sällskapet, som bildades i våras. Alfild Agrell var en känd radikal dramatiker under 1880-talet och mer spelad på Dramaten än självaste Strindberg. Nu har några entusiaster i hennes hemstad Härnösand tagit sig före att bilda ett sällskap till hennes ära och gräver i hävderna efter bortglömt material. Och bortglömt material efter radikala kvinnor det finns det gott om, det vet vi som nu i 30 års tid sysslat med tre av dem – Wendela Hebbe, Signe Hebbe och Mollie Faustman.

Som ledamot av DELS styrelse har jag fått förtroendet att arbeta fram en ny hemsida, som sjösattes häromdagen. Där kan man bli en inblick i den litterära sällskapsrörelsens otroliga programverksamhet, inte minst nu i sommar och höst över hela landet. Gå in på länken www.dels.nu och sommaren är räddad för den litteraturintresserade.

Per Eric Mattsson
Ordförande i Wendelas Vänner

INNEHÅLL

REPORTAGE

Wendela Hebbegymnasiet.....3-7

AKTUELLT

Pelikanen, årets sommarsteater.....8

Vem menade Strindberg?.....9

Julia Beck.....10-11

LÄSTIPS

Jarl Torbacke och

Presshistorisk årsbok.....12-13

Eldsjälar plöjde AB.....14

Ann och Edvard.....15

KOMMANDE PROGRAM

Sommar- och höstprogram.....16

Omslag

Wendela på Warhol-vis

Omslaget på detta nummer av WendelAvisan är gjort av Kjell Wiremark, lärare i bland annat Foto, Radio och Rörlig bild på Wendela Hebbegymnasiet. Bilden är en pastisch på Andy Warhols berömda bild av Mick Jagger och är gjord som exempel för eleverna för träning i Photoshop.

WendelAvisan

NR 52 JUNI 2013

MEDLEMSKAP
Årsbetalande medlem 150:-
Famijmedlem, samma adress 75:-
Ständigt medlemskap 1 800:-
Klubb Wendelas Hus 300:-

PLUSGIRO 985920-8 BANKGIRO 362-0879

STYRELSE
Ordförande
Per Eric Mattsson
08-550 305 84

Vice ordförande
Signe Andersson
08-550 139 87

Övriga
Karin Bergstedt
08-550 60 974

Peder Edström
08-550 441 03

Maud Fischer
08-550 134 62

Ami Lönnroth
08-550 305 84

Birger Svantesson
08-550 624 11

Lotti Walther
08-550 987 60

Hedersordförande
Inga Lewenhaupt
08-20 15 07

WENDELAVISAN Redaktion
Per Eric Mattsson, Ami Lönnroth,
Peder Edström, Lotti Walther

HEMSIDA och BLOGG
www.wendelasvanner.se
www.wendelabloggen.blogspot.se

E-POST
info@wendelasvanner.se

BUTIK och BOKCIRKEL
Kerstin Holmerin
08-550 370 72

WENDELA HEBBES HUS
Vettersgatan 4
151 71 Södertälje

WENDELA HEBBES
RESTAURANG AB
Antoinette Mezher
08-550 866 75
Bankgiro 5147-0342

Tryck Kringel-Offset, Södertälje

Välkomna till WENDELAS ANDRA HUS

Högt i tak är det på gymnasiet där ungdomar med drömmar om att bli journalister, sångare, dansare och mycket annat, utbildar sig i Wendela Hebbes namn.

Reportage

2004. Ett nystartat gymnasium i Södertälje. Med estetisk profil - inriktningar för media, musik, teater, dans, bild, form, foto, film och design.

Personalen fanns. Lokalerna likaså. Men vad skulle det heta?

- Valet var inte särskilt svårt, berättar skolans rektor Eva Ripa Torstenson.

Det blev Wendela Hebbegymnasiet! Följ med dit och se hur morgondagens Wendela, Signe, Mollie och Hampe har det!

Det finns alltså inte bara ett, utan två, hus i Södertälje till Wendela Hebbes minne. Gymnasiet med hennes namn föddes vid den stora gymnasiereformen i Södertälje för knappt tio år sedan. Kommunen hade då två jättestora gymnasier präglade av anonymitet och stor-skalighet, och ville skapa en rad mindre, profilerade och "vassa" gymnasier. Wendela Hebbegymnasiet blev ett av sju profilgymnasier och här samlade man kommunens estetiska utbildningar och medieinriktningen.

Gymnasiet har inte samma gynnade geografiska läge som Wendela Hebbes eget hus nere vid kanalen, utan ligger någon kilometer från Södertälje centrum, på berget bakom Torekällbergets friluftsmuseum.

"Högt i tak" är ord rektor Eva Ripa Torstenson gärna använder när hon beskriver skolan där hon varit rektor sen starten:

- Vi fick chansen att starta skolan i helt nya, specialbyggda lokaler. Ljusa utrymmen med härlig takhöjd, som klippt och skuret för en tillåtande och experimentell verksamhet.

Ambitionen från start för Eva och hennes personal var att skapa en "fantastisk skola", en skola som tillvarar unga människors kreativa kraft och erbjuder en miljö där de kan utvecklas inom sina respektive estetiska områden.

I det uppdrag de nybildade gymnasierna fick vid den stora gymnasiereformen 2004, ingick att tydligt profilera gymnasierna, bland annat att hitta en logga för varje skola.

- Vi valde att använda en del av Wendelas egen namnteckning i vår logga, i rött, en färg som tillsammans med orange blivit vår profilmfärg, färgen som förmedlar den passion som vi tycker kännetecknar vår skola, berättar rektor.

Just marknadsföringen är något som Eva pekar ut som en framgångsfaktor för Wendela Hebbegymnasiet. I dagens skolsverige tävlar ju alla skolor om eleverna, en konsekvens av det fria skolvalet som gör det möjligt för föräldrar och elever att välja vilken skola de vill gå i.

Systemet hyllas av många för den valfrihet det innebär, men

kritiseras också av andra för att det driver på skolsegregation när högpresterande elever samlas i vissa skolor och tränger ut andra till skolor där många elever med behov av stöd samlas.

- Att få profilera och marknadsföra vår skola på ett okonventionellt sätt är något vi fått kämpa hårt för under alla år. Men tittar man i backspegeln får man nog konstatera att vi lyckats bra. Vi har, i jämförelse med andra södertäljegymnasier, hela tiden kunnat glädja oss åt ett bra söktryck.

Att Wendela Hebbegymnasiet är en uppskattad skola visar Södertälje kommuns årliga kvalitetsundersökning, där elever får betygsätta sina skolor.

- Vi har under flera år toppat listan vad gäller trygghet och trivsel, konstaterar Eva. Även hennes ledarskap har belönats med kommunens kvalitetspris.

Trots sin popularitet och sitt relativt goda söktryck står Wendela Hebbegymnasiet inför stora utmaningar de närmaste åren.

- Elevkullarna är små och många föräldrar och grundskoleelever har

Utbildningar på Wendela Hebbegymnasiet

Estetiska programmet

- Bild och Form
- Dans
- Musik
- Teater
- Estetik och media

Samhällsvetenskapsprogrammet

- Medier, information och kommunikation

Humanistiska programmet

- Kultur med profil Beteende

Teknikprogrammet

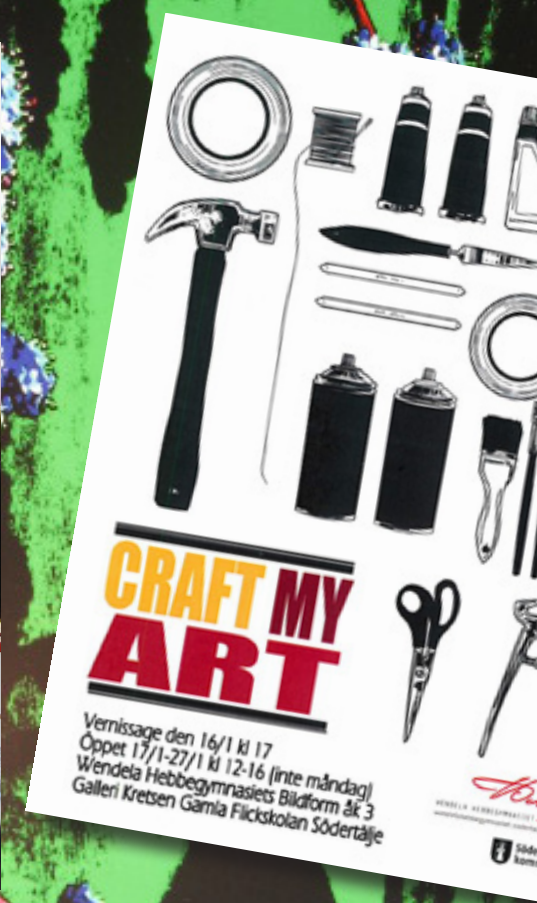
- Design och produktutveckling
- Samhällsbyggande och miljö

Introduktionsprogram

- Preparand (för elever som inte har full behörighet till gymnasiet)
- Språkinträdning (för nyanlända invandrare i gymnasieåldern)

Bilder nertill från vänster: Entrén till Wendela Hebbegymnasiet i studentskrud, skolans rektor Eva Ripa Torstenson, affisch för bild- och formelevernas slututställning i våras av Sara Widlund Kupari, elever som läser Internationella relationer besöker EU i Bryssel, bildelever ställer ut på konsthal-len i Södertälje, bildelev dekorerar väggen utanför skolans Redaktions-sall med jättebild av TinTin.

Till höger: Tidigare eleven Ebba Abbemo utkom nyligen med boken Mönster.

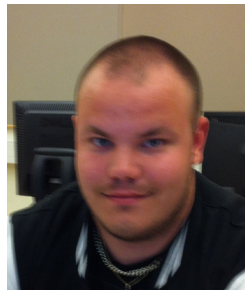

Vad har Wendela Hebbegymnasiet betytt för dig?

Fanny Sundin, 18 Media

- I höst åker jag till Santa Barbara i USA för att plugga grafisk design och foto. Skolan har gett mig den utbildningen jag behöver för det.

Johnny Nilsson, 20 Foto och film

- Här har jag fått chansen att visa vad jag går för. Jag har fått stöd och hjälp av alla, av skolledning, arbetslaget och av lärare.

Adelinne Smedberg, 17 år, Hum Kultur

- Här finns möjlighet att fördjupa sig och läsa fler än de ordinarie kurserna, det är viktigt för mig.

Julia Brummer, 19, Musik

- Här får man prova så många olika musikstilar så att man hittar sin egen kreativa sida och sitt eget personliga uttryck.

Kellie Cunningham, 18, Teater

- Under gymnasiet formas det vuxna jaget. Tiden här har varit fantastisk, med en underbar klass och lärare.

Maja Hillered, 19 Musik

- Otroligt mycket! Här har jag blivit mer social och fått fantastiska vänner och musikkunskaper som jag kommer att ha nytta av hela livet.

fördomar om gymnasierna i Södertälje och drar alla över en kam. Därför måste vi jobba hårt med att visa upp vår fina skola, vi arrangerar till exempel Öppet hus två gånger per år, då lärare och elever visar upp allt fint vi har att erbjuda för niondeklassare och deras föräldrar.

Ett annat viktigt och verksamt inslag i marknadsföringen är alla arrangemang eleverna själva står för. Musikeleverna håller ett stort antal konserter varje år, teaterleverna visar varje vår sin slutproduktion på Oktoberteatern i centrala Södertälje, bild- och formeleverna och foto- och filmeleverna ställer ut i Stadshusets entré, Galleri Kretsen och Konsthallen, medieleverna producerar ett TV-program som kan ses av alla via nätet, samt gör tryckta tidningar och en webbtidning.

- Att vi flera gånger varit nominerade till DN/Expressens Lilla journalistpris, och även vunnit ett år, är ju kul med tanke på att vi bär en journalistpionjärs namn, tycker Eva.

Att Wendela Hebbegymnasiet är en välfungerande skola på sitt område bekräftades även i samband med arbetet med Gy11, den stora gymnasiereformen 2011.

- Vår skola tillfrågades av Skolverket om vi ville vara referensskola för Estetiska programmet, vid framtagning av ämnes- och kursplaner.

Om rektorn och en stor del av övrig personal varit med från starten, så har historie- och religionsläraren **Mattias Allgulin**, 36 år, bara jobbat ett knappt år på Wendela Hebbegymnasiet. Hans intryck är därmed ganska nytt:

- Det är ett trevligt och proffsigt gäng som jobbar här, med bra elevkontakt och stort engagemang både i sitt arbete på skolan och i skolfrågor i största allmänhet.

En skillnad Mattias framhäver är att lärarna samarbetar över inriktnings- och ämnesgränser.

- Det blir väldigt bra för eleverna. Ämnesintegrering efterfrågas ju i Gy 2011 och Mattias har nyli-

gen som historellärare samarbetat med en lärare i rörlig bild, vilket resulterade i att eleverna gjorde kortfilmer om till exempel franska revolutionen och Första världskriget.

- Och teaterleverna valde att redovisa en uppgift om moral och etik i ämnet Religion genom att spela upp små stycken, där såväl djävulen som Jesus var med.

Mattias berör också ett problem skolan konstant brottas med, att hänga med i den digitala utvecklingen. Ett antal klasser har vid skolstarten fått egna bärbara datorer och klassuppsättningar med datorer för lektionsbruk finns.

- Modern undervisning kräver digitala hjälpmedel. Utvecklingen går jättesnabbt och eleverna är snabbast av alla att tillägna sig det senaste i digital väg. Det är en utmaning för varje skola att hänga med i utvecklingen och inte verka mossig i elevernas ögon, konstaterar Mattias.

Förutom att ungdomarna använder digital teknik och internet i väsentligt större utsträckning än vuxenvärlden, har de ett annat sätt att arbeta, menar Mattias, som betecknar sig själv som "bok- och arkivmänniska".

- Eleverna tänker på ett kreativare sätt än jag är van vid, samarbetar för att lösa problem.

Hur ser då framtiden ut för Wendela Hebbegymnasiet? Rektor Eva menar att det gäller att ständigt slipa på skolans vision och arbetssätt.

- Vår uppgift är att på alla plan förbereda eleverna för det de vill jobba med. Vi måste visa dem att vi tror på dem. Göra så att de vågar ta klivet, hitta sin potential.

- Det är en otrolig glädje att se hur eleverna efter några år tar plats i samhället. Hur de dyker upp som reportrar på Rapport, dansare i Melodifestivalen, serietecknare i Metro, sångare med egen skivutgivning, skådespelare på Oktoberteatern.

- Då känner vi på Wendela Hebbegymnasiet allihop en stolthet över att vi varit en del av det! ■

Så här fungerar det nya gymnasiet, Gyll

När höstterminen börjar i höst är den stora gymnasiereformen Gy2011 helt genomförd.

Den är den borgerliga regeringens och skolminister Jan Björklunds omfattande förändring av den svenska gymnasieskolan i syfte att modernisera utbildningen så att den möter nya krav i omvärlden.

- Viktiga förändringar är
- minskad valfrihet
 - högre behörighetskrav för att komma in på gymnasiet
 - förändrat 6-gradigt betygssystem, där F är underkänt och A högsta betyg
 - större skillnad mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program
 - examen återinförs, både yrkesexamen och studentexamen
 - skärpta krav för att komma in på högskola
 - lärlingsutbildning införs
 - arbetslivet får inflytande över yrkesutbildningen
 - historia blir åter ett obligatoriskt ämne på alla program

Högskoleförberedande program

- Ekonomi
- Estetiska programmet
- Humanistiska programmet
- Naturvetenskap
- Samhällsvetenskap
- Teknik

Yrkesprogram

- Barn- och fritid
- Bygg- och anläggning
- El- och energi
- Fordon och transport
- Handel och administration
- Hantverk
- Hotell och turism
- Industriteknik
- Naturbruk
- Restaurang och livsmedel
- VVS och fastighet
- Vård och omsorg

Källa Wikipedia

Läs mer!

På skolans hemsida hittar du all information om skolan, kommande arrangemang, personal och mycket annat. Här finns även länkar till medielevernas TV-program Wendela Runt, deras webbtidning HebbeWebben, facebooksidan m.m.

www.wendela-hebbegymnasiet.sodertalje.se

På Skolverkets hemsida hittar du information om nya gymnasieskolan, Gy2011

www.skolverket.se

Bilder till höger uppifrån:

Läraren Mattias Allgulin, frisyr fotograferad i Skolans cafeteria - på Wendela hebbegymnasiet omfattar kreativiteten även den egna personen. Skolans medieelever har flera år varit nominerade till DN/Expressens Lilla journalistpris. Många av skolans utbildningar leder till fria yrken, därför erbjuds alla elever utbildning i att starta eget. Här elevföretaget Oldis-Cool i säljartagen på en lokal företagarmässa i Södertälje.

Reportage

Synd om människorna?

”Det är synd om människa” sa Strindberg. Hur ofta har jag inte tänkt den tanken inom mig, hur ofta har jag inte sagt den högt...

I ”Pelikanen” detta kammarspel är det speciellt synd om människorna. Jag fick erbjudandet att göra ”den elaka modern” i pjäsen sommaren 2012. Spelplatsen var för mig magisk, Poppegården i Domsten. Mia Poppe gjorde min dotter precis som i sommar vid Wendela Hebbes hus, Niclas Strand sonen, också med i sommar.

I den härliga skånegården finns ett speciellt Strindbergsrum. August stirrade uppfodrande på oss från ett stort porträtt. --Jag hade aldrig sett denna pjäs och började läsa

manuset förutsägningslöst.--Var hon så elak denna moder?

Jag upplevde att i scen efter scen blev hon anklagad, torterad, punkterad av de andra rollfigurerna! Hur hantera detta? Frågorna hopade sig. Till slut tyckte jag så oändligt synd om denna kvinna och såg som min uppgift att få publikens sympati. Kanske hade hon en av dessa bokstavssjukdomar som väl ingen kände till eller talade om då?

Det är alltid stimulerande att fantisera om en rollfigur som inte är endimensionell. Strindberg beskylls ju för sitt kvinnohat. I många pjäser som jag läst av

honom beskriver han modern, hustrun som en tjuv som stjälar av hushållskassan och förskingrar. Detta har jag alltid noterat och undrat om det var egna bittra upplevelser som kom fram. Säkert. Det var synd om August.

Se vår föreställning med öppna sinnen och kom ihåg vad August sade: Det är synd om människorna!

Varmt välkomna
Berit Carlberg

De har också roller i Pelikanen

Helena Fernell är född i Fagersta men bosatt i Stockholm sedan länge. Hon har dansat och haft roller i en mängd musikalerna och

operetter på Oscars, Scala, Intiman och Maxim under 50-, 60- och 80-talen. I ”My fair Lady” på Oscars har hon gjort inlägg som Eliza. Helena har också jobbat på Stora teatern i Göteborg, på Norrköpings stadsteater samt Riksteatern bl a med Spelman på taket”. Helena blev riksbekant för sin medverkan i ”Skilda världar” i TV. Hon är utbildad danspedagog från danshögskolan i Stockholm. Under våren har Helena spelat i pjäsen »Med ålderns rätt» på Playhouse i vid Östermalmstorg.

Duncan Green var 16 år när han flyttade hemifrån för vidare studier med humanistisk estetisk inriktning. Duncan blev senare antagen på en formgivarutbildning, kallad KUBEN i Örebro. Han målade, spelade teater och skrev. När Green var 19 år tog han kontakt med Länsteatern i Örebro och anmälde sitt intresse som auskultant. Duncan Green upptogs efter hand i den professionella teatervärlden, som skådespelare. 1983 sökte Green till Teaterhögskolan i Malmö och blev antagen 1985–1988. Och har sedan dess varit yrkesverksam som frilansande skådespelare inom scen. Film, TV och radio. Hans främsta teatrar har varit Malmö Stadsteater, Göteborgs stadsteater, Angered fram till 1991, Uppsala stadsteater samt Riksteatern.

Vem var Strindbergs förebild för Pelikanen?

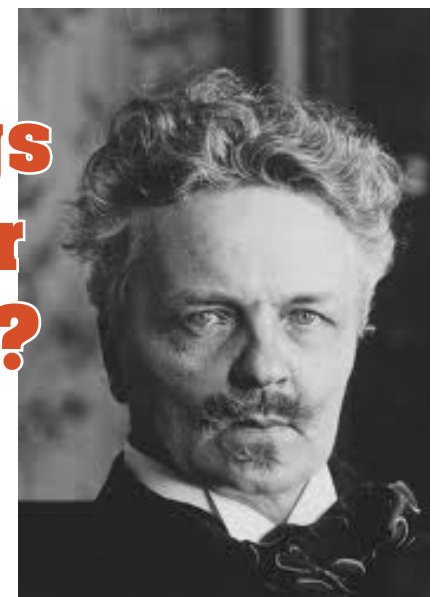
Peder Edström berättar här om var i livet Strindberg befann sig när han skrev Pelikanen.

Pelikanen skrevs år 1907 som opus 4 i en serie av kammarspel för att uppföras på Strindbergs egen Intima Teatern vid Norra Bantorget i Stockholm. Idén tog han med sig från Berlin där Max Reinharth *kammerspiele* rönt viss uppmärksamhet. Strindbergs förtrogenhet med Europas scenkonst gör att han söker sig utanför den svenska litteraturens ramar. Fransk sennaturalism, symbolism och mysticism blev hans nya domän. Han beskrev den nya teaterformen med orden: *Litet motiv, utförligt behandlat, få personer, stora synpunkter, fri fantasi, enkelhet.*

Intima Teatern blev aldrig någon ekonomisk succé. Strindberg var för tidigt ute och hans motståndare allt för starka. Men i dag är Pelikanen tillsammans med Fröken Julie, Ett Drömspel och Spöksonaten Strindbergs mest spelade pjäser ute i världen och med dessa stycken är han vår ende dramatiker av världslitterär betydelse..

I myten är Pelikanen, fågeln alltså, en så uppoffrande mor att hon sargar sig själv och låter ungarna livnära sig på hennes blod. I pjäsen vänder Strindberg på kuttingen. Modern är här ett hycklande odjur. Hon säger sig nära sina barn men i realiteten formligen tar hon maten ur munnen på dem, med resultatet att de och maken blir undernärda och livsodugliga.

Man har spekulerat om vem av hans kvinnor som stod modell

för detta groteska porträtt, men Olof Lagercrantz har övertygande argumenterat för att Strindberg här, och för så gott som alla personer han porträtterat, hämtat materialet inifrån sig själv.

När Strindberg skrev Pelikanen satt han ensam i det magnifika Röda huset på Karlavägen 40. Odjuret i hans buk gör sig påmint genom spänningar som ibland övergår i bitande smärta. Någon diagnos är ännu inte fastställd. Skilsmässan från Harriet Bosse var tre år gammal och hon var nu förlovad med skådespelaren Gunnar Wingård. Ett faktum som Strindberg inte kan ta till sig. I stället tycker han sig möta Harriet telepatiskt i heta nattliga famntag och har stora svårigheter att skilja sina drömmar från verkligheten.

Ekonomiskt har han det, som alltid, besvärligt. Det skall dröja till 1911 innan Bonnier köper rätten till hans samlade verk. Summan, 200 000 kronor, torde motsvara 60 eller 70 årslöner för en vanlig arbetare. Äntligen blir han ekonomiskt oberoende och kan betala sina skulder och bereda lite trygghet till sina barn. Men samtidigt pågår Strindbergsfejden och den vidriga besten i hans buk är nu ständigt närvarande.

Den 14 maj 1912, tidigt på morgonen, besegrar magcancern Titanen i Blå Tornet.

Peder Edström
Fotograf
Styrelseledamot Wendelas Vänner

Aktuell Julia Beck

Nu har ännu en kvinna lyfts fram ur historien. Julia Beck, samtida med Anders Zorn, var kanske Sveriges på den tiden mest framgångsrika kvinnliga konstnär men är ändå ganska okänd. I sommar är hon aktuell på Sven-Harrys Konstmuseum vid Vasaparken i Stockholm. Signe Andersson skriver här om henne.

Någon kanske kommer ihåg henne från Liljewalchs utställning 1988 ”De drogo till Paris. Nordiska konstnärinnor på 1880-talet”, men många har förmodligen aldrig hört talas om henne.

Förra året uppmärksammades dock Julia Beck både med en biografi av **Kåa Wennberg** och med en utställning på Zornmuseet i Mora under sommaren.

Vilken tur! Vi skulle ändå till Mora i somras för att uppleva några dagar av festivalen Musik vid Siljan. Och det blev mycket musik, men det blev också en stor konstupplevelse att vandra runt på Zornmuseet och se Julia Becks underbart vackra impressionistiska målningar bland Zorns mästerverk. Där fanns näckrosor, som påminde om Monets målningar, men Julia Beck var *före* Monet. Trots det har hon beskrivits som influerad av Monet i konsthistorien.

Ja, det var härligt att vandra runt och betrakta Julia Becks målningar, där de hängde tillsammans med målningar av Zorn. Men medan jag gick där, greps jag av en känsla av vrede. Jag kände mig både nedslagen och arg. Precis samma känsla upplevde jag på Säfstaholms slott, när jag besökte sommarutställningarna med kvinnliga konstnärer där. Frågorna hopar sig. Varför har vi inte fått se detta tidigare? Varför har vi kvinnor lärt oss känna igen och beundra målningar av alla manliga konstnärer men inte ens hört namnen på många kvinnliga? Varför har vi bibringats uppfattningen, att det bara finns ett fåtal kvinnliga konstnärer. Till exempel av de 26 konstnärerna på utställningen ”Kvinnliga modernister från 1900 till 1930” sommaren 2004 på Säfstaholm finns bara sex omnämnda i ett större konstlexikon. Alltså dags att lyfta fram de glömda kvinnorna och glädjas åt det som

görs, som nu med Julia Beck.

Julia Beck föddes i Stockholm 1853 och fick en grundläggande utbildning på Slöjdskolan. Hon var mycket ambitiös och läste alla tillgängliga kurser och blev bland annat en mycket skicklig kalligraf. Hon fick medalj på världsutställningen i Wien 1875 för sin textning av Fritiofs saga. Hennes föräldrar uppmuntrade sin dotter och banade väg för henne. Fadern var bokbindarmästare; modern var dotter till en av Karl XIVJohans kammarherrar. Vid 20 års ålder antogs Julia som elev vid Konstakademien, där hon fick Eva Bonnier, Karin Bergöö och Jenny Nyström som kurskamrater. Julia var en mycket självständig ung dam och blev den ledande i gruppen kvinnliga elever. Hon tog även initiativ till gemensamma sammankomster med de manliga eleverna, vilket ledde till att

Bilden på föregående sida: *Självporträtt 1880. Olja på duk 58x44 cm. Konstakademien Stockholm. Bild ovan: Julia Beck. Teckning av Carl Larsson i Palett-Skrap 1882. Konstakademien*

Akademi-Klubben bildades. Där hade man föredrag, diskussioner, teater, dans och maskerader. Man gav också ut en tidning, *Palett-Skrap*, där Julia ingick i redaktionen. De flesta sammankomsterna ägde rum i hennes ateljé.

Julia gav sig tidigt ut i världen. Hon var i Wien 1875 på världsutställningen, och 1878 kommer hon för första gången till Paris efter att ha rest runt i Tyskland och Frankrike. Om det skriver hon resereportage i *Palett-Skrap*. Från 1879 studerar hon i Paris och får redan då ställa ut en

tavla på Salongen, den stora konstutställningen, som ägde rum varje år och dit konstnärer från hela Europa skickade sina verk och hoppades bli antagna. Året därpå ställde hon ut ett självporträtt och fick fina lovord. Kåa Wennberg skriver: *”Parisarna förälskade sig i porträttflickans frappanta utseende. Den unga utländskan blev ett namn på Salongen och därigenom i den parisiska konsten.”*

Naturligtvis kom Julia Beck som så många andra svenska konstnärer till Grez-sur-Loing. Hon studerade i Paris på vintrarna och målade utomhus i Grez på somrarna. Friluftsmåleriet blev hennes signum. Hon säger så här: *”Taflan måste vara målad helt och hållet ute i naturen. Endast därigenom kan den rätta stämningen åstadkommas.”* Strindberg bodde ju också i Grez en tid. Han har skrivit så här om henne: *”Julia Beck satt i flera veckor i regn och tjocka samt till och med gaf sig med häst och kärra ut i träsket eller klef omkring i stora träskor för att få sin gråvädersstämning fullt riktig.”*

Hon tillbringade mer och mer tid i Frankrike. Målade på somrarna i Grez och även i Normandie och på vintrarna i Paris, där hon hade en ateljé i Montmartre. Året 1888 bosatte hon sig permanent i Frankrike. Hon hade hittat den ideala platsen för att måla i den lilla staden Vaucresson, två mil från Paris. Där blev hon kvar resten av sitt liv.

Julia Beck hedrades med flera utmärkelser i Frankrike. På världsutställningen i Paris 1889 erhöll hon stort erkännande för en landskapsmålning. 1904 fick hon en fransk konstnärsorden och 1934 fick hon Hederslegionen, som är Frankrikes förnämsta orden, hon var då 81 år. Trots sin höga ålder fortsatte hon oförtrutet att måla och gav sig alltid ut i naturen för att hitta nya motiv, men i september 1935 insjuknade hon och avled på ett sjukhus i Versailles.

Av Signe Andersson
Vice ordförande
Wendelas Vänner

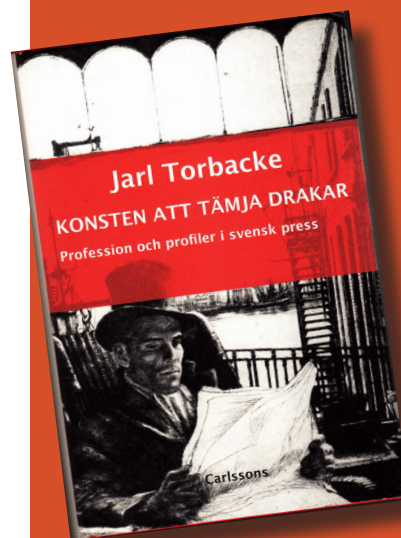
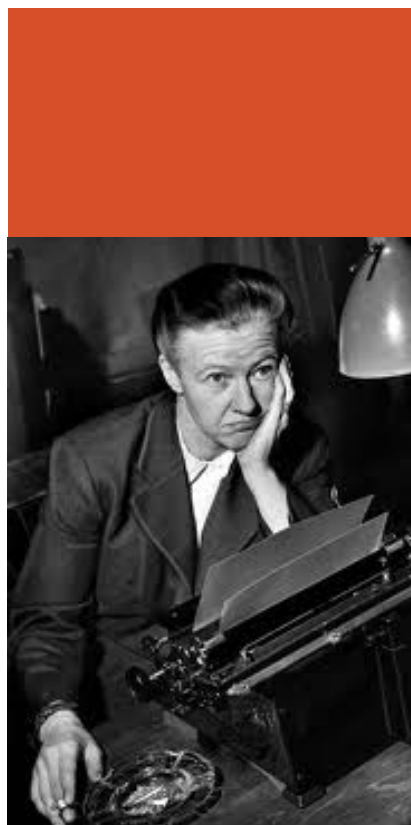

På den tiden var pressen en drake man ville tämja

”Konsten att tämja drakar” – det är titeln på en intressant samling presshistoriska artiklar av professor emeritus **Jarl Torbacke**, en av de främsta pressforskarna i vårt land. Drakarna är alltså liktydigt med de stora tidningarna, de som hade sin glansperiod i början och mitten av förra århundradet innan televisionen blev en konkurrent om det mediala utrymmet och långt innan internet och de sociala medierna kom att skapa den djupa kris som dagpressen nu befinner sig i.

Hedrande för vår förening är att Jarl Torbacke inleder sin bok med att återge en artikel publicerad i *WendelAvisan* 2006, ”*Pressens demokratiska kraft*”. Den i sin tur bygger på en föreläsning han höll vid ett seminarium i Södertälje i vår regi samma år – en elegant exposé över pressens utveckling från det de första svenska tryckerierna bildades på 1480-talet via tryckfrihetsförordningarna 1766 och 1809 och kungamaktens upprepade försök att strypa denna pressfrihet bl a genom indragningsmakten – den som fick en mäktig motståndare i Lars Johan Hierta i *Aftonbladet*. Sen vidare till pressens partipolitisering under 1900-talet fram till dagens kommersiellt styrda tidningar, ägda av ett fåtal stora koncerner.

Att pressens kraft är en högst levande och påtaglig företeelse, det menar Torbacke är ovedersägligt. ”Men är den kraften demokratisk?” Frågar han sig. Hans artikel skrevs flera år innan den nu aktuella debatten om näthatet drogs igång. Den som handlar om hat och hot mot kända personer, inte minst kvinnliga journalister, i tidningarnas

Jarl Torbacke: Konsten att tämja drakar – profession och profiler i svensk press (Carlssons bokförlag, 2012)

kommentarsfält på nätet. Där är det ofta journalisterna som själva är utsatta. Men etiska övertramp har gjorts långt innan nätet fanns. Personer har hängts ut i medierna på ett upprörande sätt. Så vem ska tämja vem?

Ett helt annat sätt att tämja drakar som Torbacke tar upp i en annan del i boken är Barbro Alving, signaturen Bangs, helt underbara och föga vördnadsfulla sätt att tämja sina formella och auktoritära chefer och bryta mark för en lättsam och lagom respektlös ton i pressen. Bland annat sattes den unga Bang att 1934 bevaka sportevenemang för DN utan att ha den blekaste aning om vad som försiggick i idrottens värld. Hon vidareutvecklade sin raljanta talang vid Berlinolympiaden 1936 då hon inte lät sig imponeras av nazikoryféerna utan medvetet rapporterade från de mindre publikdragande grenarna. Ett smakprov från DN den 11 augusti 1936:

”**Den förste företrädaren** för den ädlaste av alla idrotter träder fram i ringen. Det står Suomi på honom och han är ännu hel och ren. - - - De ser ut som vindruvsklasar av bara muskler, och de har morgonrockar som vore de på bröllopsresa. Först trycka de varandras händer, men utan nämnvärd känsla, och domaren ser efter att de inte har en hästska i vanten. - - - Först blev en diskad, sedan komma två stycken och sopa, det hela verkar hushållsskola. Och där borta gör finnen kalops av en japan.”

Långt senare, 1959, skickades Bang av Vecko-Journalen för att

bevaka tungviktsmatchen mellan Ingemar Johansson och Floyd Patterson, en VM-match som gått till historien. Nu hade hon vässat stilen. Hon avskydde boxning och skrev i sin dagbok att hon ”kände sig som en orm”. Nu var hennes ton inte bara raljant den var menar Torbacke ”obarmhärtig”. I en första artikel karakteriserade hon matchen som ett affärssammanträde mellan två hårtslående herrar, som om det gällde ett ”positivt och konstruktivt yrkesarbete”. Sedan återkom hon med beskrivningen av en ”grymt belyst liten plattform där en halvt medvetlös neger vände ett par ögon, tomma som ett spädbarns, mot en vit bjässe som städade efter sig i ringen med några sista dråpslag.”

Hennes referat påstås ha varit en viktig orsak till att proffsboxning förbjöds i Sverige 1970, men Torbacke, som den forskare han är, betvivlar det så länge inte bevis presenterats. Om det stämmer så tämjde faktiskt Bang inte bara drakar, dvs pressen, utan också den lagstiftande församlingen, Sveriges riksdag. Inte illa! Nog lyser Bangs avsky för boxningen igenom i denna slutkläm på matchreferatet:

”**Det är en** scen av djupaste mänskliga förnedring, en dubbel. Man vill inte ha sett den scenen. Och man vill inte ha sett Ingemar Johanssons ögon. En trevlig kille från Göteborg med sällskapstalanger och pojkleende – sätt honom i proffsboxning av championformat och han får de här ögonen: kobraögon.”

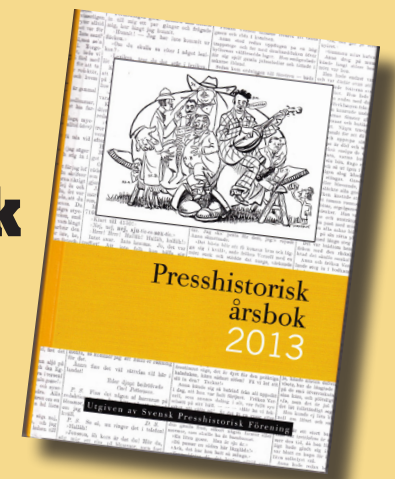
Av Ami Lönnroth
Journalist och författare
Styrelseledamot Wendelas Vänner

Ny årgång av presshistorisk årsbok ute!

Presshistorisk årsbok 2013 kom ut för en tid sedan, den trettionde i ordningen, med Birgitta Ney som ny redaktör. Som alltid är den fylld med spännande läsning, inte bara för gamla nostalgiska journalister utan för alla oss tidningsläsare som följer med vår tid.

Det som slår mig denna gång är vilken oerhört manlig värld pressen länge var – jag borde veta som var en av få kvinnliga journalister i början av min bana på 1960-talet. De kvinnor som nämns är en mamma och en syster till de manspersoner som är föremål för bokens bidrag plus två kvinnliga intellektuella i egen rätt! Men så var det på redaktionerna – länge! Inte bara på Wendelas tid.

Här kan man t ex läsa en rolig och mycket väldokumenterad artikel av Mats Ekdahl om ”Expressens uppfinnare”, Carl-Adam Nycop och Albert Bonnier Jr och sjösättningen av detta kvällstidningsprojekt 1944 mitt under brinnande krig, en tidning som skulle stå fri från alla naziböjelser. Ändå drog den på sig mycket kritik, inte för sin politiska linje utan för att vara vulgär, t ex från publicister på den ”finare” *Dagens Nyheter* som ju har samma ägare. Detta trots att Ivar Harrie från den etablerade kultursfären blev Expressens förste huvudredaktör. Att den utnämningen vållade stor uppståndelse i kulturkretsarna och även i

släkten kan jag intyga – Ivar Harrie var min ingifte farbror.

Ett annat bidrag i årsboken läser jag med stort intresse, det om Victor Vinde, ”En mångårig kosmopolit” av Ellinor Melander. Han blev inte äldre än 67 men hann med mycket under sin tidningmannabana som både utrikeskorrespondent med Paris som bas och som den siste chefredaktören för LO-ägda Stockholms-Tidningen, nedlagd 1966. Vinde kallas här ”en fritt svävande intellektuell” vilket artikelförfattaren ger övertygande exempel på. Bland hans många böcker nämns en som han skrev ihop med sin hustru och journalistkollega Rita Vinde. Det är också i artikeln om Viktor Vinde vi får möta bokens andra intellektuella kvinna, professor Alma Söderhjelm. Årsboksredaktören visar på mediernas inrotade könsrollstänkande med att publicera en bild ur Husmodern från 1928 där professor Söderhjelm dammsuger sin bokhylla!

Som sagt, en manlig värld!

Ami Lönnroth

Svensk Presshistorisk Förening som ger ut årsboken har en hemsida <http://presshistoria.se/>

Eldsjälar finkammade AB-årgångar

Karin Westman Berg

född 1914, var en svensk litteraturforskare, som skrivit sin doktorsavhandling om Carl Jonas Love Almqvists kvinnoupfattning 1962. Hon fick senare en personlig forskartjänst i kvinno- och könsrollsforskning inom litteraturvetenskap vid Uppsala universitet. Hennes könsrollsseminarier blev mycket uppmärksammade och betydelsefulla. Åtta av seminariedeltagarna grundade våren 1968 det feministiska nätverket **Grupp 8**. 1982 tilldelades hon professors namn och samma år inrättades **Centrum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning**. Deras informationsskrift hette SOFIA som kom ut med några nummer om året.

SOFIA ägnade en stor del av sitt nummer 3 från 1988 åt ett arbetsprojekt som två entusiastiska medlemmar av Wendelas Vänner ägnat sig åt under åren 1986 till 1988.

Anne-Sophie Eckerbom

längst t v på fotot ovan, var en av dessa. Inte för inte var hon syster till Karin Westman Berg. Hon var entusiastisk, glad och positiv i allt hon företog sig – en verklig eldsjäl

i föreningen ständigt på jakt efter nya medlemmar och pengar till återuppförandet. Hennes piano med noter skänktes till föreningen och pryder nu övervåningen. Hennes 80-årsfond har kunnat finansiera vårt tak över sommarscenen.

Maja Olander

längst t h på fotot ovan, var en annan eldsjäl i föreningen. Hon hade sin bakgrund i husmodersrörelsen.

Anne Sophie Eckerbom och Maja Olander gjorde en förnämlig insats under föreningens första år genom att gå igenom tre 1840-talsårgångar av Aftonbladet sida för sida, artikel för artikel på jakt efter material som Wendela Hebbe kunde ha skrivit under sina år på Aftonbladet. Grundmaterialet fanns på microfiche på Kungliga Biblioteket. Utan att förtröttas träffades de båda vid 41 tillfällen i tvåtimmarspass och klippte och klistrade. Resultatet blev tre digra pärmar, som kunde överlämnas till Centrum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning sommaren 1988. Den 3 maj 1988, två månader innan bilden är tagen fick dåvarande docenten Birgitta Holm ta emot materialet.

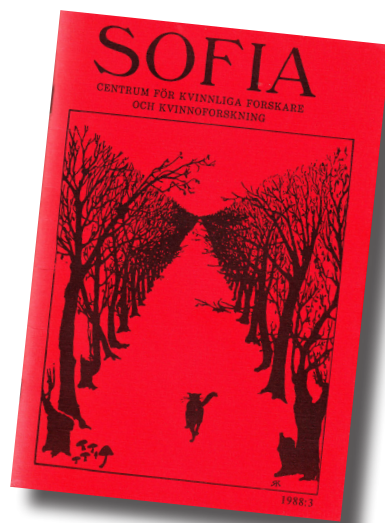
Maja Olanders rimmade protokoll

Bilden här fanns med i förra numret av Wendela Avisan och föreställer några av föreningens eldsjälar, som vid fototillfälle i juli 1988 vunnit en viktig delseger i kampen för att rädda "Hebbevillan" från rivning och glömska. Två av dem finkammade även tidiga Aftonbladet-årgångar på jakt efter Wendela-material.

i fyra verser från tillfället finns bevarat: "Hos Birgitta Holm gick tiden fort. Hon gillade det jobb vi gjort." osv.

De tre pärmarna kan numera studeras i vårt museum. Anne Sophie och Maja berättar om sitt arbete i SOFIA-numret. Deras insatser visar att det inte bara var huset som stått i fokus för föreningsarbetet. "Det var kombinationen av Wendela Hebbes öde och livsgärning och Snäckvikshuset som utgjorde drivkraften i föreningen." Så skrev föreningens ordförande Inger Mattsson i sin artikel i SOFIA.

Per Eric Mattsson

Ann Björnander - ny i styrelsen

Vid årsmötet invaldes **Ann Björnander** i styrelsen efter Helena von Hofsten, som tvingats avgå av hälsoskäl. Ann Björnander är född i USA och f d bokhandelsmedhjälpare. Hon är bosatt i Södertälje och kommer i första hand att ta ansvar för biblioteket i Wendelas Hus.

Så här beskrev hon sig själv i ett brev.

"Man kan ramla på kärleken vid de mest oväntade tillfällen. Jag, mångårig bokhandlare, hamnade med hjälp av ödets vindar, på Arkivdata, Södertälje Kommuns avdelning för digitalisering, skanningshjälp mm för föreningar inom kommunen. En av kunderna är Wendelas vänner, och Edvard Faustmans otaliga dagböcker föll på vår lott - inskanning, renskrivning och korrekturläsning, vilken Edvardgänget på Arkivdata

gör med energi. Det visade sig vara ett privilegium att komma denna underhållande herre och hans tid så nära. Jag har arbetat mycket med att göra fotnoter, för han är en bildad och berest herre (märk väl att vi oftast talar om honom i presens) som skriver om alla och allt möjligt, och jag har försökt rota fram information om namn, sånger, citat, händelser mm som han nämner i sin text. Nu är jag inte kvar på Arkivdata, men har fått glädjen att komma med i Wendelas vänners styrelse. Jag vill inte skiljas ifrån min vän!"

Edvard Faustman var, som vi berättade om i förra numret av Wendela Avisan, Wendela Hebbes och Lars Johan Hiertas barn "till vänster" vars opublicerade dagböcker nu digitaliseras av Arkivdata. Nedan kan

du ta del av Ann Björnanders personliga kommentarer kring arbetet.

Ann Björnander

Edvard och jag

Efter att ha umgåtts en längre tid med Edvard har han blivit en kär vän, som underhåller mig med sina berättelser, sitt goda humör och fräcka humor, sitt livliga intellekt och sina kunskaper om högt och lågt. I dessa berättelser från livet i Vrena erövrade han från allra första början mitt hjärta:

ur Dagbok V 1912

16 oktober Det är ju faen att det skall vara så kallt i mitt norr-rum, fast det är blidväder, att jag knappast kan hålla i pennan, eller kanske den här Katjesen håller på att skaffa mig skrifvarsjukan på halsen eller rättare sagt i nypa?

19 oktober Under mina ändlösa Ahasverus vandringar är det märkvärdigt hur mycket kortare vägen förefaller om jag har ett bestämt mål, en jernvägstation, en egendom eller en gästgivargård, isynnerhet en gästgivaregård, hur dålig den än är, än om jag endast traskar på för att få annotera så och så många kilometer i almanackan – af samma orsak blir det alltid mera fart i skanko på hemvägen, emedan jag ju då har ett mål – att komma hem. Folk tror visst att jag är lite knotttrig som bara vanka ikring på de dammiga eller leriga landsvägarna de veta ej att jag betraktar detta vankande som mitt arbete och att jag har riktiga samvetsqual om jag ej dragit iväg ett visst antal kilometer då quällen kommer – och då vidtager mitt andra job – att plita ihop denna långkatjes – att skriva ned sina tankar är utmärkt – det klarar dem och man tänker dem färdiga.

Slumpen skickade hälsning från Vrena

När **Ami Lönnroth** i våras visade huset för en grupp besökare, visade det sig att några i gruppen var ifrån Vrena i Sörmland där Edvard Faustman bodde på Pensionat Ekhyddan.

De kunde berätta att pensionatet brann ner 1929. Idag står en villa på tomten, där en ung familj bor.

Kort efter besöket fick Ami med posten en bunt bilder från besökarna från Vrena, både av Ekhyddan som den såg ut på Edwards tid (ovan) och på huset som byggts upp och idag står på tomten.

JUNI

Onsdag 26 juni kl 18.30

**PREMIÄR! Pelikanen
av August Strindberg**

Premiär för årets sommar-teater vid Wendela Hebbes Hus med Berit Carlberg, Niclas Strand och Mia Poppe. Spelas hela juli månad. Teatersupé efter föreställningen. Information 070-305 40 79 för information om pjäsen och speltider. 08-550 866 75 till restaurangen.

**Hör av dig om det inte
står 13 eller 66
uppe till höger i adressfältet!**

Står det 13 eller 66 i adressrutan uppe till höger? Slappna av. Du har betalat medlemsavgiften för i år (13) eller är ständigt medlem (66). Om inte är det något som är fel. Vi kan i hastigheten ha glömt att registrera, du kan ha glömt – det är mänskligt – att betala. Vi vill inte gärna tro att du så här anonymt vill lämna ditt medlemskap i vår förening. Vi vill ha dig kvar. Många medlemmar är den bästa garanten på att vi behövs. Och vi har mycket att erbjuda inte minst nu i sommar.

SEPTEMBER

Söndag 8 september kl 14.00

**Wendelapriset på 50.000 kronor delas ut
i Wendela Hebbes Hus**

Ordförande **Per Eric Mattsson** hälsar välkommen.

Ami Lönnroth, Wendelajuryens ordförande ger en bakgrund till Wendelapriset och lämnar ordet till **Mats Svegfors**, till nyligen vd för Sveriges Radio och årets prisutdelare. Därefter prisutdelning, presentation av pristagare och en stunds mingel med förfriskningar.

Cirka 14.45 startar seminariet **"Dagspressens framtid - på papper och på nätet"** med inledning av Mats Svegfors följt av panelsamtal under ledning av Ami Lönnroth. Medverkande **Helena Giertha**, chefred för tidningen *Journalisten*, **Torbjörn von Krogh**, föreståndare för *Institutet för Mediestudier*, Sim(o), och **Åke Pettersson**, jurymedlem samt under många år redaktör för programmen *Vår grundade mening* och *Publicerat* i Sveriges Radio, P1.

Söndag 10 september kl 9.00-16.00

"Från slott till koja"

Litterär busstur runt vackra Södertörn

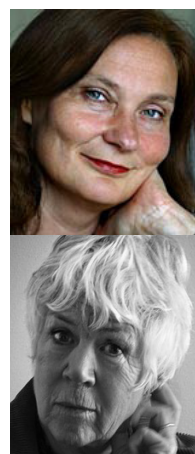
Vi besöker Wendela Hebbes Hus i Södertälje och Moa Martinssons torp i Sorunda. och avslutar med lunch och visning av Fredrika Bremers hem på Årsta slott i Haninge. Buss från Cityterminalen i Stockholm. Pris 525 kronor som sätts in på plusgirokonto 44 99 85-1, märk med namn och telefonnummer. Mer info på DELS hemsida red@dels.se.

OKTOBER

Söndag 20 oktober 15.00

**Inger Alfvén och Ebba Witt
Brattström samtalar**

Litterär salong om och med författaren **Inger Alfvén** som samtalar om sitt författarskap med litteraturprofessor **Ebba Witt Brattström**. Inger Alfvén hör till Sveriges mest lästa författare och gjorde sitt genombrott på 70-talet med boken "Dotter till en dotter". Romanen S/Y Glädjen har även filmats.

NOVEMBER

Söndag 24 november 15.00

Passion - till vilket pris?

Författaren **Birgitta Frostin** berättar om sin bok byggd på hennes mammas och mormors brevväxling. Mormodern var missionär i Indien. Själv bor författaren i Lund och har varit verksam som folkhögskollärare i Malmö och som universitetslärare i Tanzania samt i ryska Novgorod.